

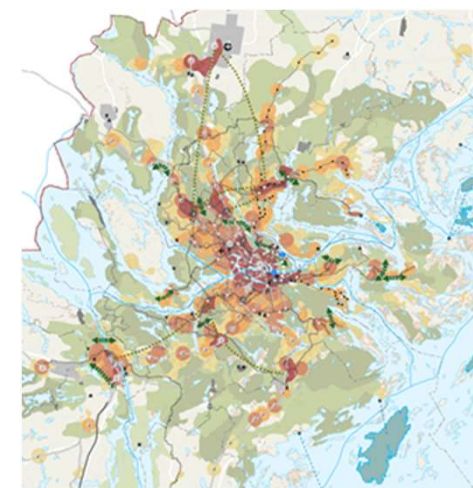
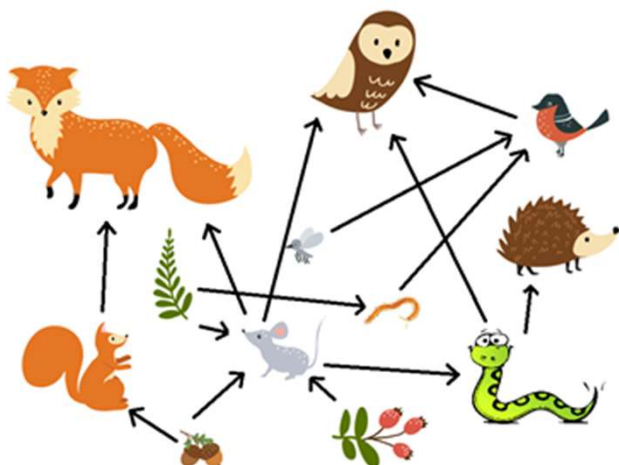
Hållbart friluftsliv i stadsnära natur - vad säger forskningen?

Sara Borgström, Docent och Lektor i Hållbar stadsutveckling, KTH

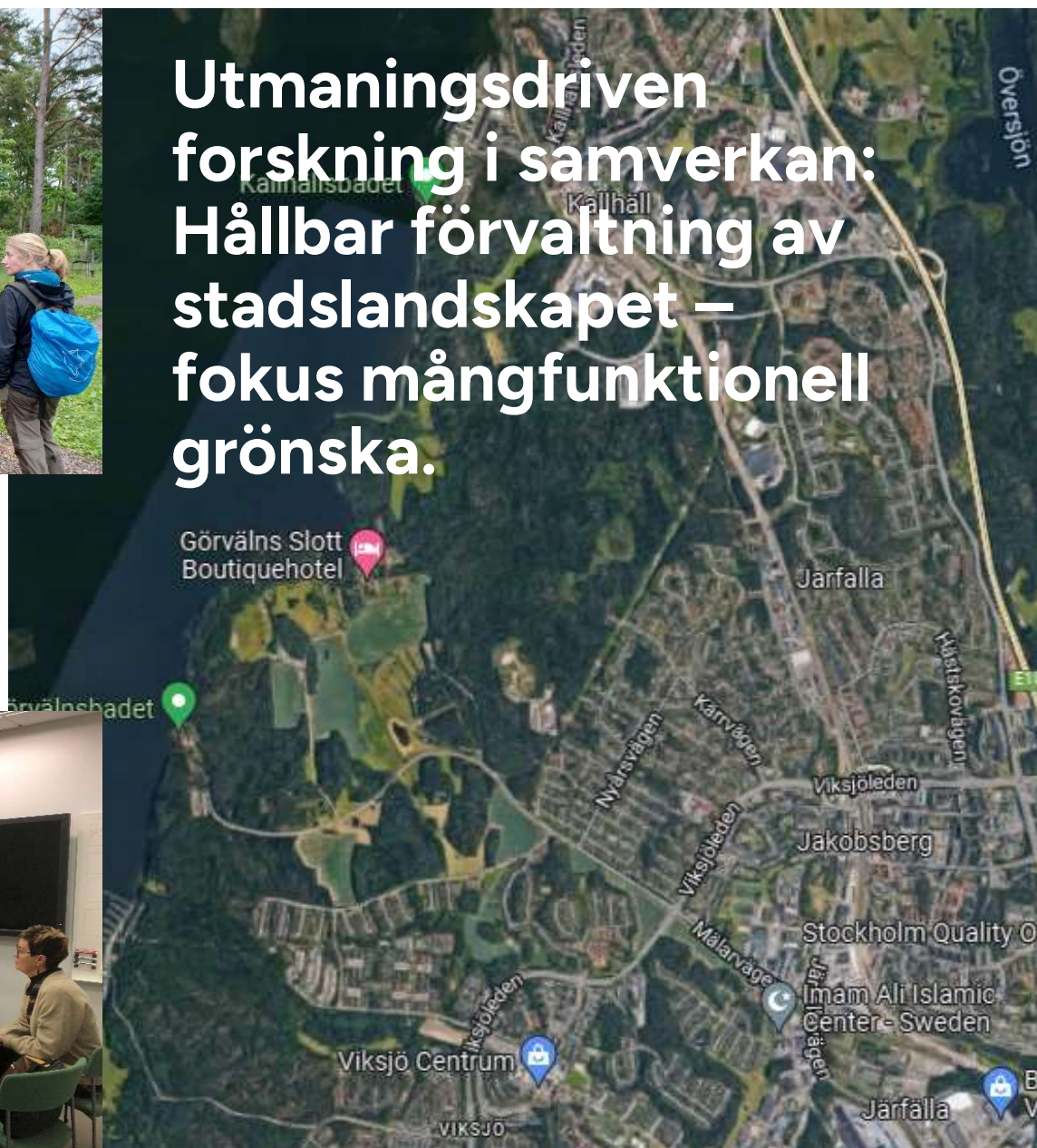

En ekolog på KTH som forskar om hållbar landsskapsförvaltning i städer...?

Utmaningsdriven forskning i samverkan: Hållbar förvaltning av stadslandskapet – fokus mångfunktionell grönska.

Naturen stödjer en socialt, ekologiskt, ekonomiskt hållbar stad

- Mildrar miljöproblem lokalt och regionalt
- Minskar det ekologiska fotavtrycket
- Bidrar till mänsklig fysisk och psykisk hälsa och välfärd
- Bidrar till kapacitet att hantera förändringar (Klimatförändringar, Pandemier)

Måste vara tillgänglig på rätt plats!

Måste tåla förändringar!

Elmqvist, T., et.al. (2013). *Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities*.

Andersson, E, Borgström, S. and McPhearson, T. 2017. *Double insurance in dealing with extremes – Ecological and social factors for making nature based solutions last*, Book chapter.

Hur mår friluftslivets arena?

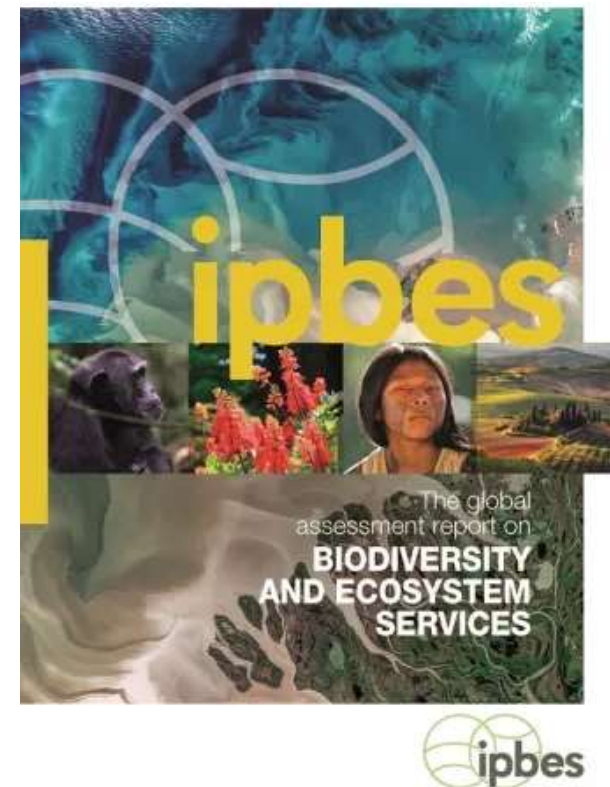
2024-10-18

IPBES Global Assessment Report (2019)

Nuvarande åtgärder är otillräckliga.

1. Förändrad markanvändning
2. Exploatering av arter genom fiske-, jord- och skogsbruk
3. Klimatförändringar
4. Föroreningar
5. Invasiva arter

COP 15 Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework 2030 (om 6 år!)

GLOBALT

Alla aktiviteter på jordens yta ska beakta biologisk mångfald

30% av alla förstörda miljöer **ska restaureras**

30% av alla miljöer ska bevaras som sammanhängande, skyddade områden

Halverad spridning av invasiva arter

Halverat näringsläckage och spridning av pesticider och andra gifter, samt stopp för spridningen av plast

Inga åtgärder i **rel. till klimatförändring** får negativt påverka biologisk mångfald.

EU

skyddade områden täcker
> 30 % av EU

återställa skadade ekosystem
+ "Nature restoration law"

20 miljarder euro/år för att skydda och främja biologisk mångfald

skapa en ambitiös ram för biologisk mångfald

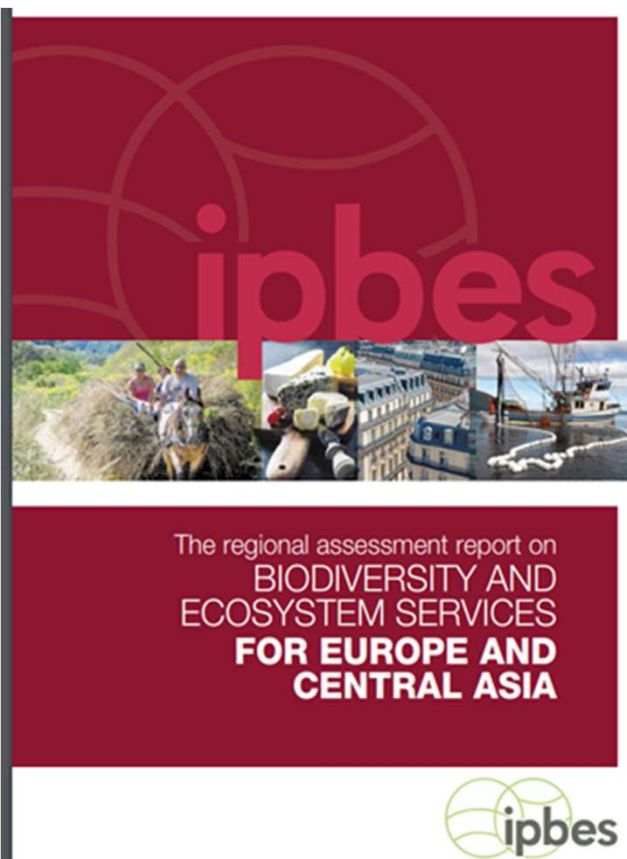
MÅL 12

“Enhance Green Spaces and Urban Planning for Human Well-Being and Biodiversity”

Att i betydande grad och på ett hållbart sätt i stadsområden och tätbefolkade områden öka de gröna och blå områdenas yta, kvalitet, konnektivitet, tillgänglighet och nytta, genom att integrera bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och att säkerställa att den biologiska mångfalden beaktas i stadsplaneringen, så att den inhemska biologiska mångfalden, ekologiska konnektiviteten och integriteten ökar, så att människors hälsa, välbefinnande och förbindelse med naturen förbättras, och så att man bidrar till en inkluderande och hållbar urbanisering och tillhandahållandet av ekosystemfunktioner och ekosystemtjänster.

Hur mår naturen i europa?

Hur går det för arterna och landskapen?

2024-10-18

Figure SPM 6: Assessment of past (~1950–2000) and current (~2001–2017) trends in biodiversity status of marine, inland surface water and terrestrial ecosystems for the four subregions and the whole of Europe and Central Asia

The figure summarizes the trends in biodiversity status of the assessed units of analysis (the types). Biodiversity status represents the expert assessment of available indicators of habitat intactness, species richness and the status of endangered species. The trends are presented by unit of analysis, subregion for terrestrial and inland surface-water ecosystems, and by sea or ocean area for marine ecosystems (3.3; Box 3.3). Abbreviations: WE = Western Europe, CE = Central Europe, EE = Eastern Europe, CA = Central Asia, ECA = Europe and Central Asia

		PAST					PRESENT				
		WE	CE	EE	CA	ECA	WE	CE	EE	CA	ECA
TERRESTRIAL	Agroecosystems	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Alpine and subalpine systems	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Boreal peatlands	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Deserts	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Forest-steppe, steppe and other southern peatlands	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Mediterranean forests and scrubs	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Permafrost peatlands	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Snow and ice-dominated systems	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Subterranean habitats	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Temperate and boreal forests and woodlands	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Temperate grasslands	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Temperate peatlands	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Tropical and subtropical dry and humid forests	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Tundra	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Urban ecosystems	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
INLAND SURFACE WATER	Aral Sea	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Caspian Sea	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Inland surface water	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Saline lakes	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
MARINE	North East Atlantic	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Baltic Sea	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
PAST	Mediterranean Sea	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	Black and Azov Seas	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
PRESENT	Arctic Ocean	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	North West Pacific Ocean	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
	ECA deep-sea	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓

↑ Strong and consistent increase in indicator
 ↓ Strong and consistent decrease in indicator
 ↗ Moderate and consistent increase in indicator
 ↘ Moderate and consistent decrease in indicator
 → Stable indicator
 ⇄ Variable trend in indicator
 • Not applicable

Confidence level

→ Well established
 → Established but incomplete/unresolved
 → Inconclusive

Stadsekologin

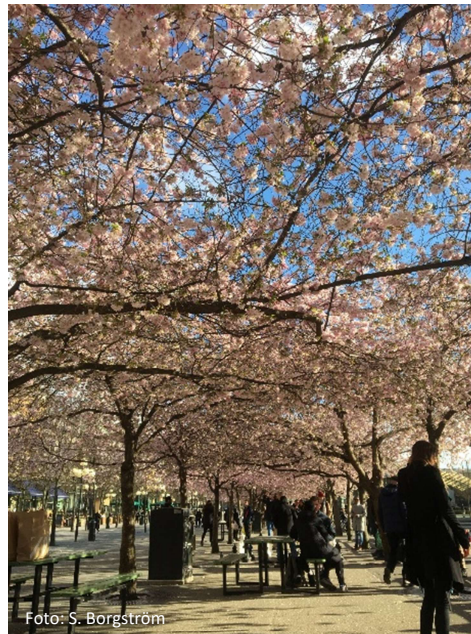
Vatten i rör

Varmare

Torrare och blåsigare

Föroreningar

Arter ❤️ Människor

Stadsnära utmaningar

Tätande bebyggelse

Minskat antal och yta grönområden

Vi "villhöver" alltmer från stadsnaturen

Miljöförändringar stressar och ökar sårbarheten hos stadsgrönskan.

Förvaltningen är fragmenterad

Fångade i "antingen eller..." tänk

STAD

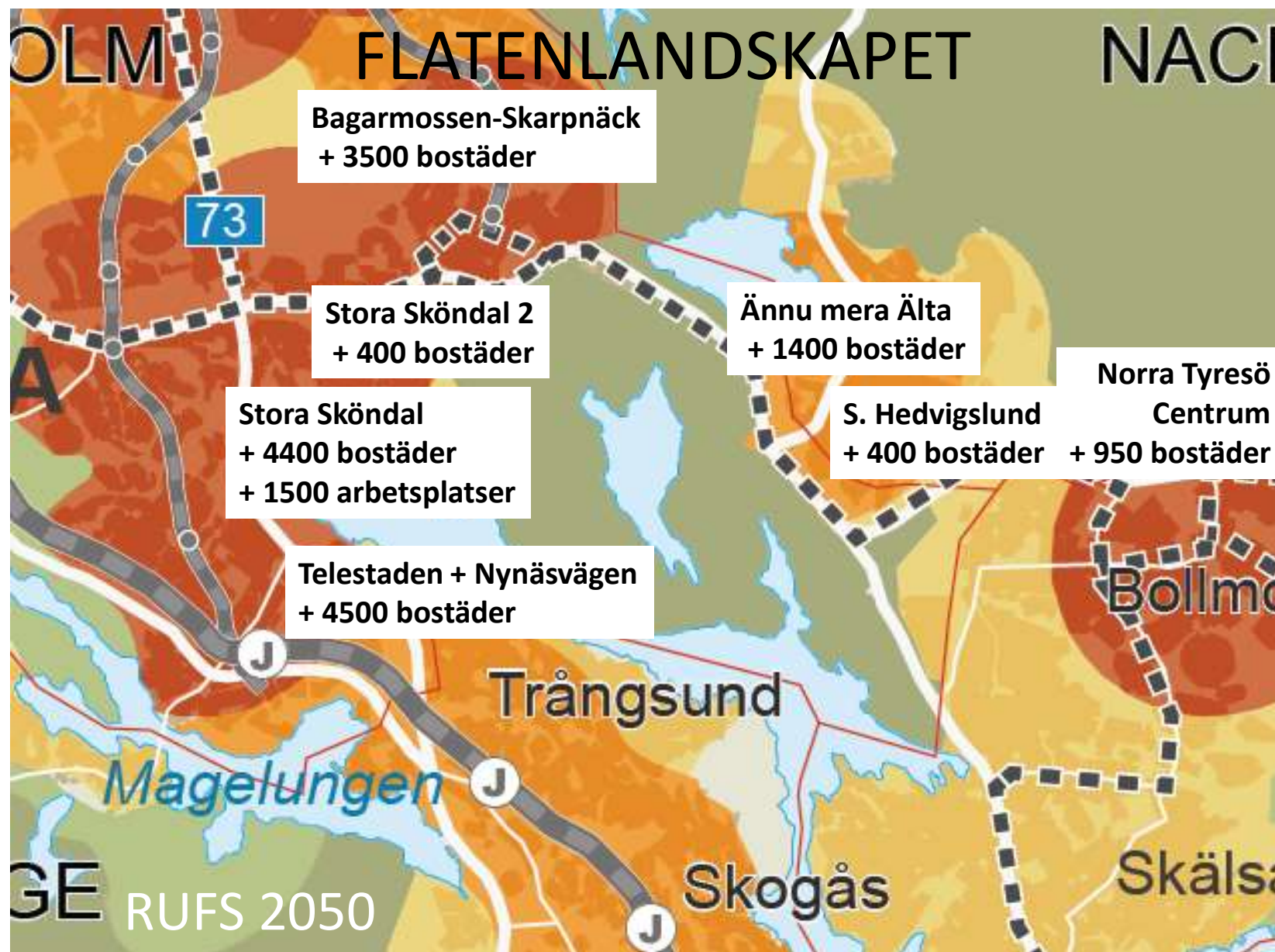
**STADS-
UTVECKLING**

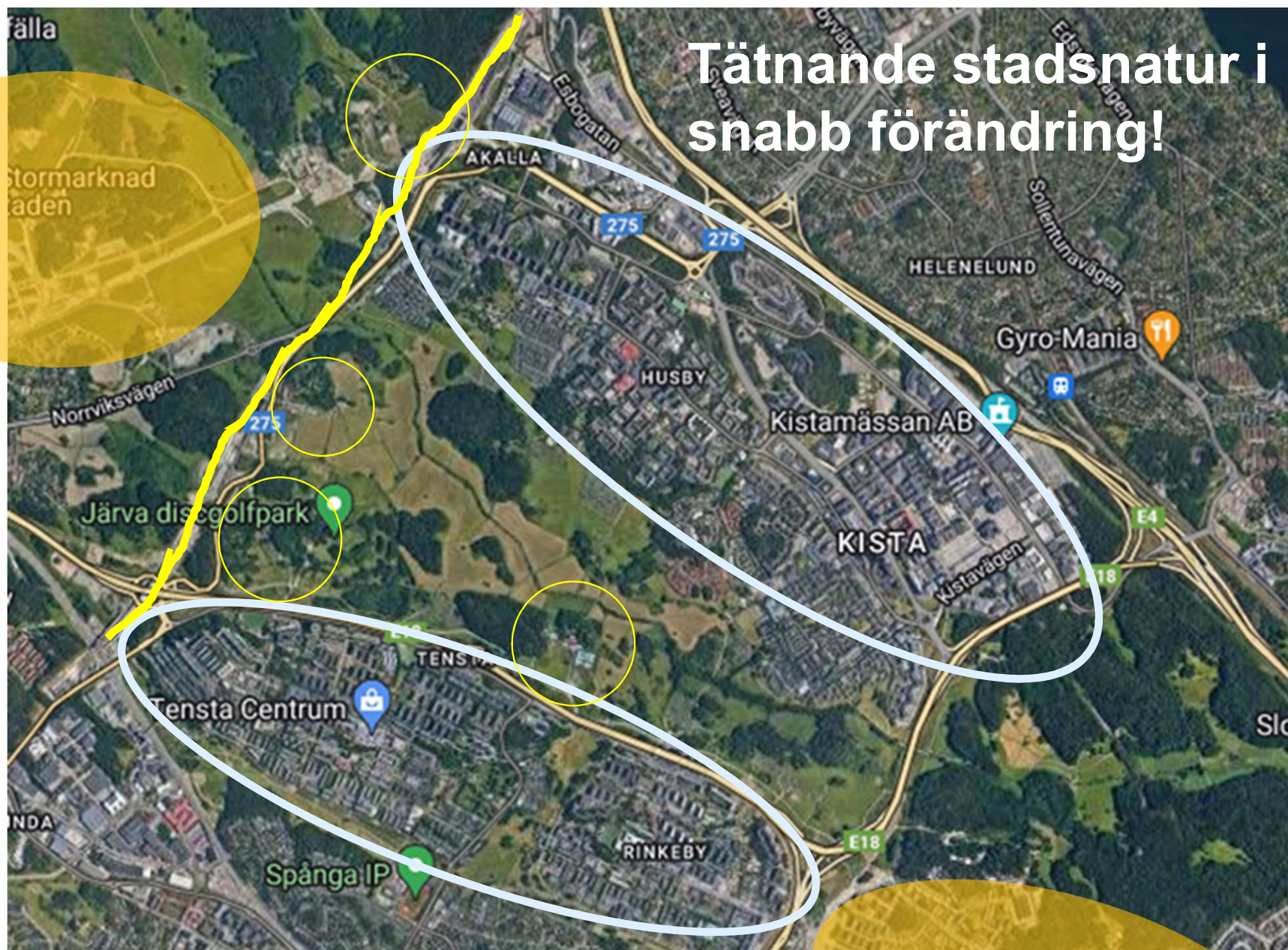
NATUR

NATURVÅRD

Tätnande stadsnatur i snabb förändring!

Allt fler vill ha alltmer från
landskapet ...

... det börjar bli trångt...

*Hur kan vi samsas med
naturen och varandra i
landskapet?*

Naturupplevelse
Bär- och svampplockning
Tystnad
Avkoppling
Jakt och fiske
Träning och Sport
Vandring
Reglering av lokalklimat
Vattenupptag
Mångfald av arter
Renbete
Jordbruk
Skogsbruk
Tältning
Skugga
Vattenrening
Luftrening
Kulturupplevelse
Koldioxidupptag
Undervisning
Sociala möten
Picknick
Lekplats
Hundrastning
Häng för ungdomar
...

mistra
sport & outdoors

Mångfunktionalitet
Tillgänglighet

Många funktioner = Många aktörer

Fragmenterat

Sektoriserat och många nivåer

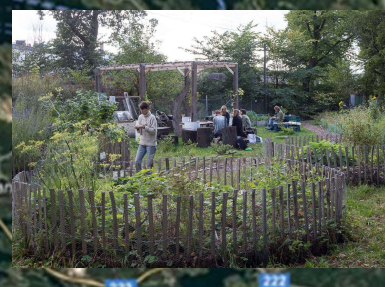
Minskad offentlig sektor

Effektiviserad skötsel

Högt tryck → reaktivt

Projektfierat

Få incitament för samarbete

Borgström, S., Elmqvist, T., Angelstam, P., Alfsen-Norodom, C., 2006. Scale mismatches in management of urban landscapes. *Ecology and Society* 11, 16.

Andersson, E., Barthel S., Borgström, S. Colding, J., Elmqvist, T., Folke, C., Gren, Å. 2014. Reconnecting Cities to the Biosphere: Stewardship of Green Structure and Urban Ecosystem Services. *Ambio*, 43:445-453

Rapport av:

Lärarutredning

Stockholm

Stadens skyddade områden
– en resurs i stadsutvecklingen

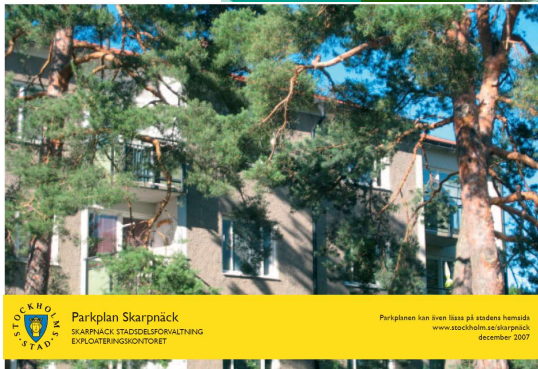
Slutredovisning förstudie
Pilot FLATENS NATURRESERVAT

Grönare Stockholm
Riktlinjer för planering, genomförande och utvärdering
stadens parker

**MTJÄNSTER
I LMSREGIONEN**
Kommunikation och planering

Stockholms läns landsting
Tillväxt, miljö och regionplanering

Parkplan Skarpnäck
SKARPNÄCK STADSDELSFÖRVALTNING
EXPLANTERINGSKONTORET

Parkplanen kan även läsas på stadens hemsida
www.stockholm.se/skarpnack
december 2007

VAD GÖR VI?

Planerar!

Stadsutveckling kan innebära:

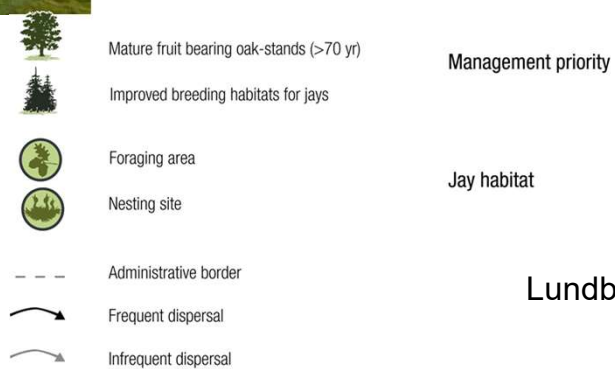
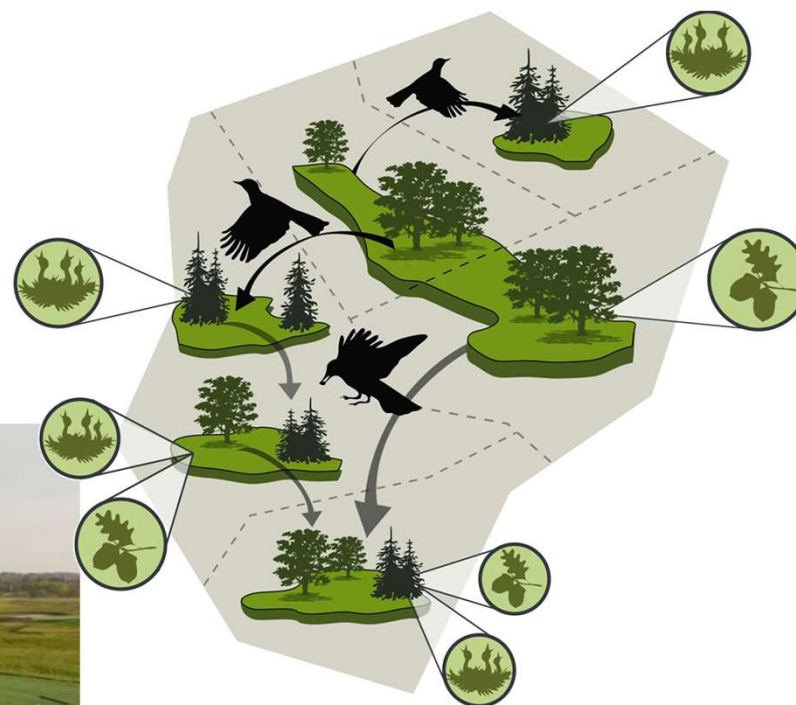
- Nya grönområden och vattenmiljöer
- Nya samband i den grönblå infrastrukturen
- Natur-restaurering
- Ökad tillgänglighet till naturen

Planeringsmodell: Grön infrastruktur

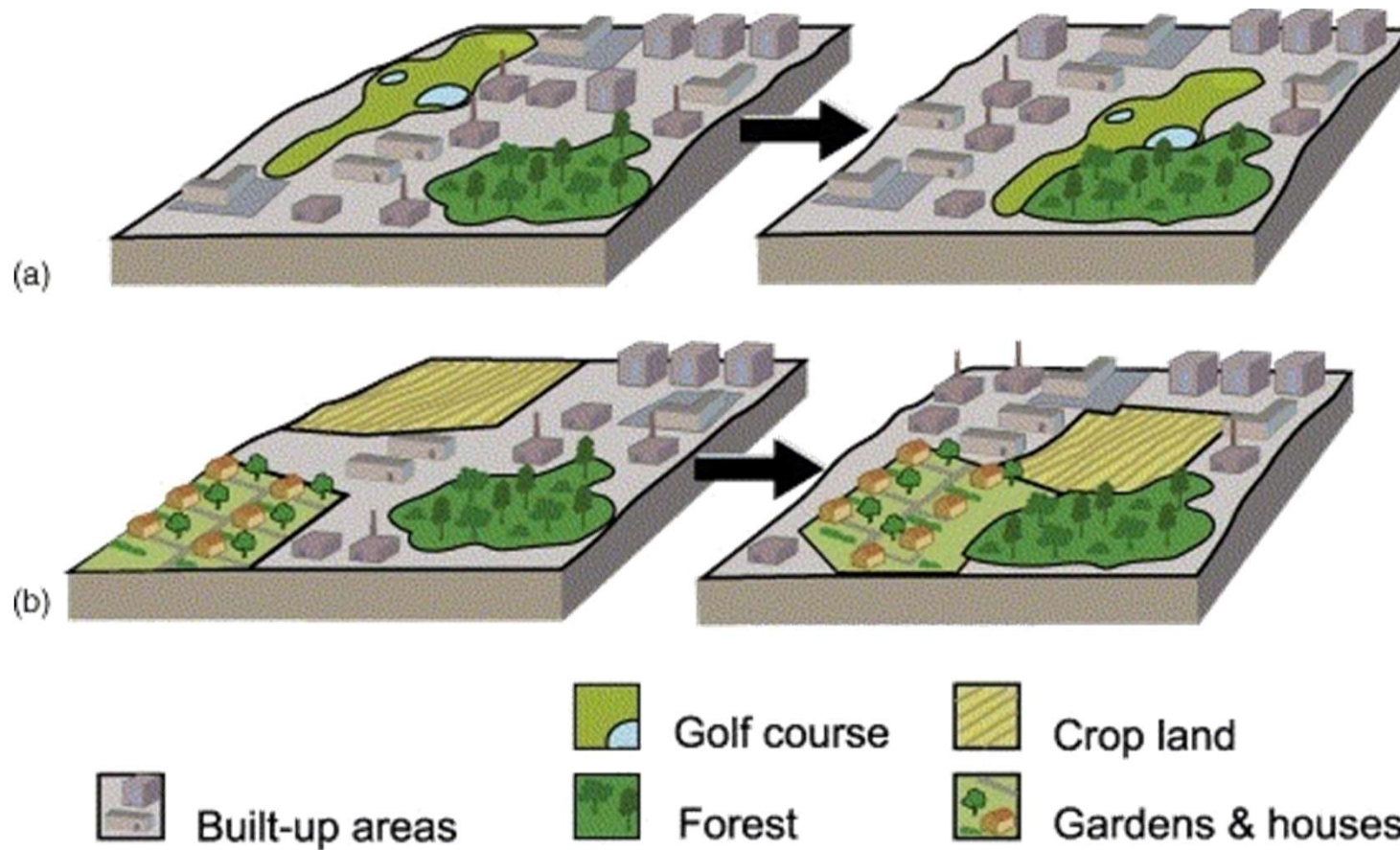
Illustration: Kjell Ström, Naturvårdsverket

Samband i landskapet

Lundberg et al. 2008

Komplement i landskapet

Colding 2007

Guide för värdering
av ekosystemtjänster

Integrera ekosystemtjänster
i myndigheters verksamheter

Implementering av
ekosystemtjänstbegreppet
i kommunal verksamhet

Visualisera och värdera ekosystemtjänster i
kommunal samhällsplanering
– Ekotjänster i Nacka

Utredar och tar fram verktyg!

I den tätande staden – tillägg av grönska

Vallastaden

Inre hamnen

Hagastaden

Norra Djurgårdsstaden

Älvstaden

Stadsträden är klimatstressade

3129 träd och buskarter i 164 städer i 78 länder

56% (→ 76% 2050) av arterna är negativt påverkade av temperaturökning

65% (→ 70% 2050) av arterna är negativt påverkade av förändrad nederbörd.

+ luft/jord/
vattenförorening

+ begränsat rotsystem

Professor Yifang Ban, KTH (2019):

Mellan 2005 och 2015 har andelen bebyggd mark ökat med 15 % i Stockholm stad, medan andelen grönområden minskar.

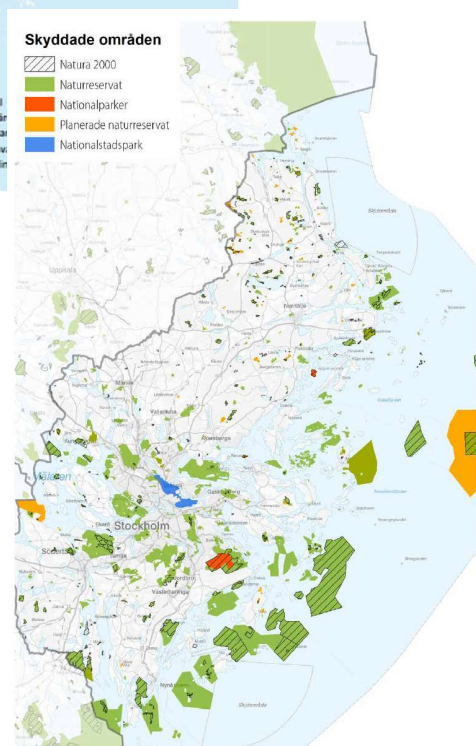
- 6,6 % i Kista-Rinkeby

- 4,9 % i Farsta

- 3,5 % i Bromma

Example Ursvik i Sundbybergs kommun

Inrättar skyddade områden

2003

-71 nya naturreservat föreslås tom 2013

2012

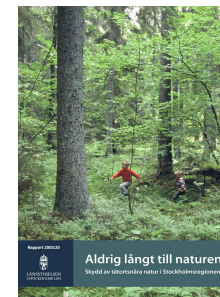
- förlängd genomförandetid (2015)
- 36/71 föreslagna naturreservat har etablerats

2018

- 55/71 föreslagna naturreservat har etablerats

2024

- totalt 337 naturreservat, 2 nationalparker och 3 kulturresevat
- fortsatt en viktig strategisk åtgärd

Studie av alla 1869 naturreservaten i södra Sverige

I städer är naturreservaten:

- färre per kommun
- i genomsnitt större
- har en större mångfald av naturtyper
- med en markanvändning som är mer olik omgivningen
- varken attraherar och hindrar urbanisering i närheten
- baserade på fler mål

Borgström, S. 2009. Patterns and challenges of urban nature conservation - a study of southern Sweden.

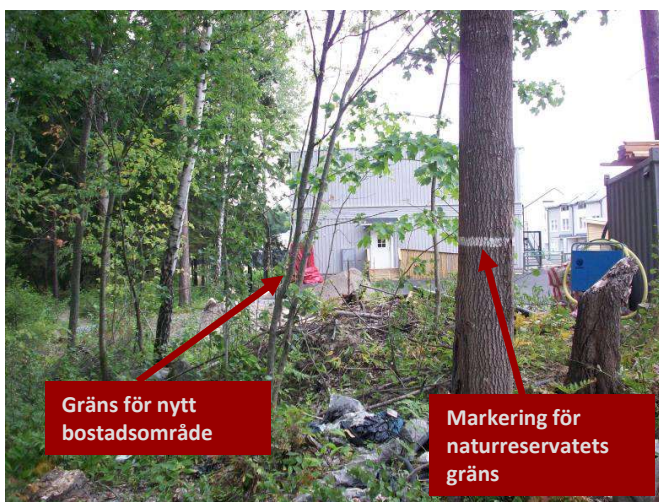
Environment and Planning A, 41, 2671 – 2685.

Borgström, S., S. Cousins, and R. Lindborg. 2011. Outside The Boundary – Land Use Changes In The Surroundings Of Urban Nature Reserves. *Applied Geography* 32: 350-359.

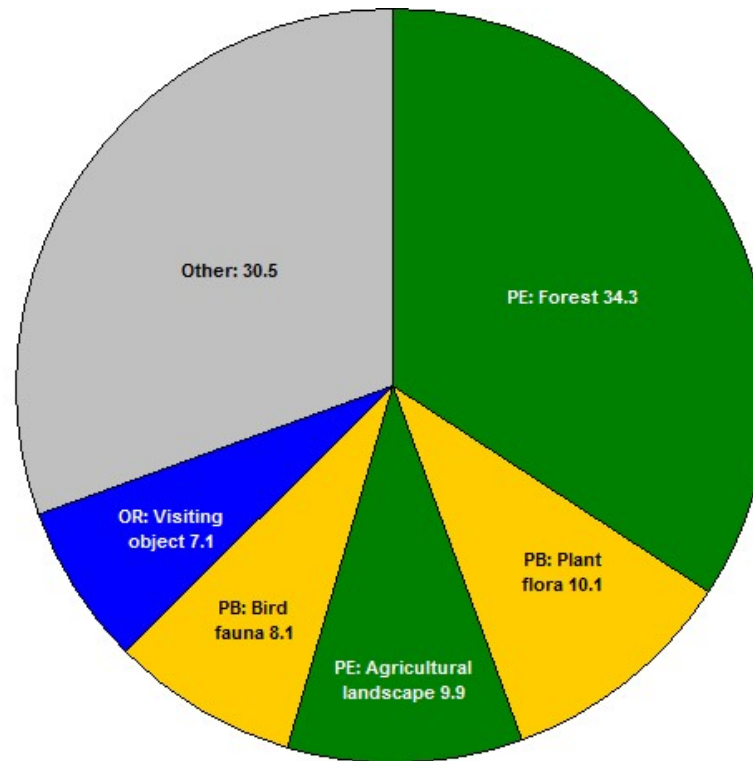
Borgström, S., Lindborg, R., Elmqvist. 2013. Nature conservation for what? Analyses of urban and rural nature reserves in Southern Sweden 1909-2006. *Landscape and Urban Planning* 117:66-80.

**Risk för isolering
och fragmentering!**

Formella grunder för inrättande av naturreservat i Södra Sverige

OR: FRILUFSLIV

**PB: BEVARA BIOLOGISK
MÅNGFALD - ARTER**

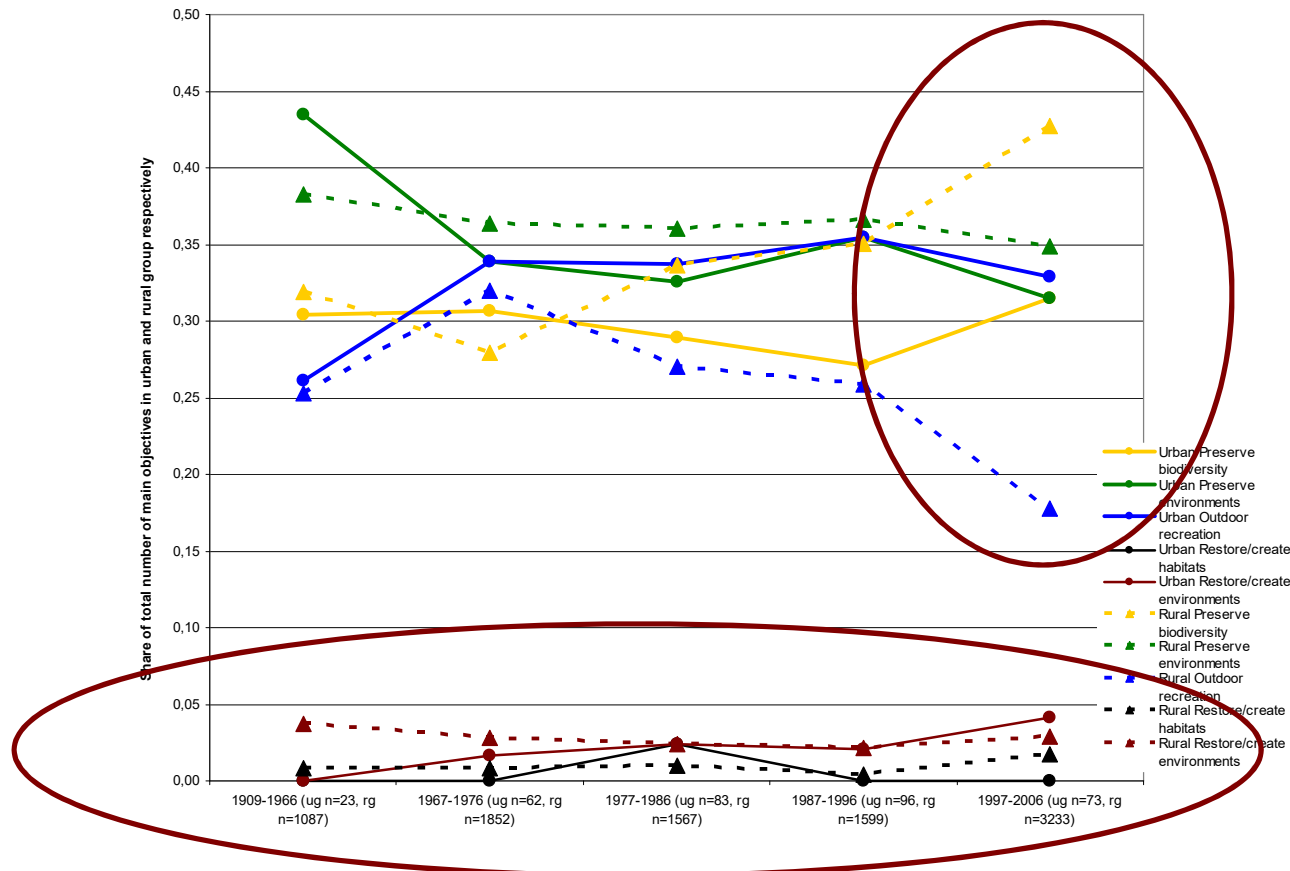
**PE: BEVARA BIOLOGISK
MÅNGFALD - MILJÖER**

**RESTAURERA/SKAPA
HABITAT - ARTER**

**RESTAURERA/SKAPA
MILLJÖER**

Borgström, S., Lindborg, R., Elmqvist. 2013. Nature conservation for what? Analyses of urban and rural nature reserves in Southern Sweden 1909-2006. Landscape and Urban Planning 117:66-80.

Formella grunder för inrättande av naturreservat i Södra Sverige över tid

OR: FRILUFSLIV

PB: BEVARA BIOLOGISK
MÅNGFALD - ARTER

PE: BEVARA BIOLOGISK
MÅNGFALD - MILJÖER

RESTAURERA/SKAPA
HABITAT - ARTER

RESTAURERA/SKAPA
MILLJÖER

Borgström, S., Lindborg, R., Elmqvist. 2013. Nature conservation for what? Analyses of urban and rural nature reserves in Southern Sweden 1909-2006. Landscape and Urban Planning 117:66-80.

"Friluftslivet sliter på naturen"

/ JÄMTLAND

Blanktjärn 2009 (längst till vänster) jämfört med Blanktjärn 2019 (mitten och till höger). Hårt slitage på naturen medförde tillträdesförbud och naturen har idag långt ifrån återhämtat sig. Foto: länsstyrelsen

Länsstyrelsen: "Besök inte Blanktjärn i sommar"

UPPDATERAD 13 APRIL 2021 PUBLICERAD 9 APRIL 2021

Välj ett annat besöksmål än Blanktjärn i sommar så naturen får återhämta sig. Den rekommendationen kommer nu från länsstyrelsen inför den kommande sommaren som väntas locka rekordmånga besökare till fjällområdet.

“Naturen hindrar utveckling”

Jaktnyheter >

Kungsörn stoppar skidanläggning i Härjedalen

14 juli 2021

Ett fortplantningsområde för kungsörn sätter stopp för planerna på en skidanläggning. Foto: Gettyimages

Det får inte byggas någon ny skidanläggning område i Härjedalen. Orsaken är kungsörnar.

Jaktjournalen 2021

Covid-19

Naturen i närområdet viktigare
Ökning av besökare i populära områden
Pandemin påverkande nyttjandet
Friluftsliv för motion framträdande
Naturen som socialt rum
Aktivt friluftsliv en livsstil för fler.

STHLM
Friluftsbloomen hotar
Stockholms naturreservat
UPPDATERAD 2021-04-22 PUBLICERAD 2021-04-22

Skriver Hansen. 2021. Friluftslivet under coronapandemin. Kartläggning Västra Götaland. Mistra Sports and Outdoors.

Klimatförändringen

Kommunen avråder från besök i naturreservat

Kommunen avråder från besök i Stäketskogen. Foto: Creative Commons

PUBLICERAD 2021-12-21 17:10

På tisdagen gick Upplands-Bro kommun ut och avrådde från besök i ett av sina naturreservat. Detta till följd av ett omfattande angrepp av granbarkborre.

Granbarkborren trivs

Värmeböljor + Torka + Stormar utan tjäle
= minskad tillgänglighet

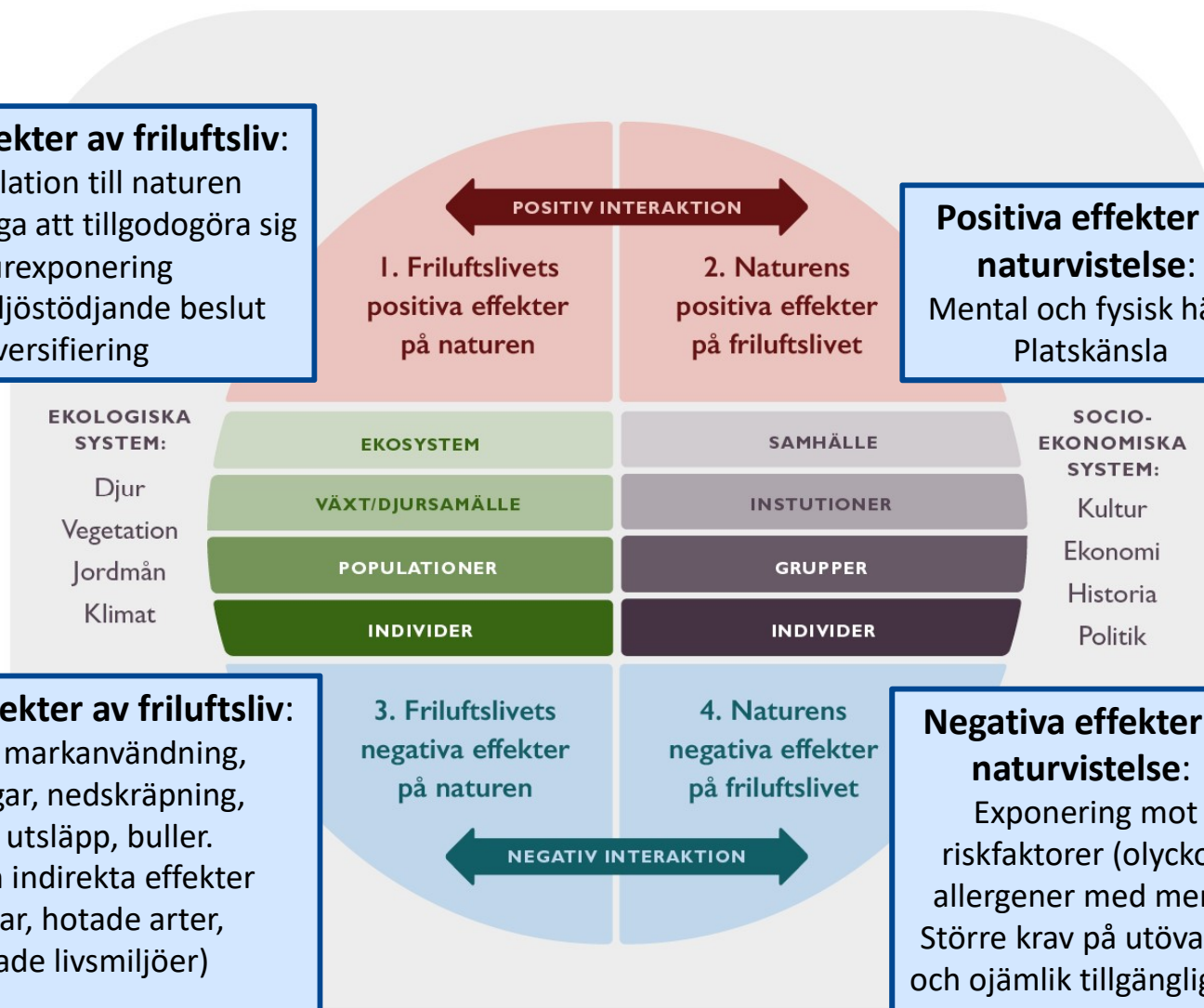
Rekreationsekologi

Positiva effekter av friluftsliv:

Positiv relation till naturen
Större förmåga att tillgodogöra sig naturexponering
Stöd till miljöstödjande beslut
Diversifiering

Positiva effekter av naturvistelse:

Mental och fysisk hälsa
Platskänsla

Negativa effekter av friluftsliv:

Förändrad markanvändning,
anläggningar, nedskräpning,
erosion, utsläpp, buller.
Direkta och indirekta effekter
(störningar, hotade arter,
förändrade livsmiljöer)

Negativa effekter av naturvistelse:

Exponering mot
riskfaktorer (olyckor,
allergener med mera)
Större krav på utövaren
och ojämlik tillgänglighet

Stockholmslandskapet:
Hur kan miljöpåverkan från idrott och
friluftsliv hanteras i relation till behov av
tillgänglighet och samnyttjande
av mark- och vattenmiljöer?

Lärandegruppen Stockholmsregionen

Projektledare: Sara Borgström, KTH och Facilitator: Karin Svärd Hertel, Greengoat

Offentlig sektor

Järfälla kommun

Region Stockholm

Stockholm stad

Länsstyrelsen i Stockholms län

Forskningsprojektet:

Stockholms universitet, Erik Andersson

KTH, Kristin Malmcrona Friberg

Greengoat, Emma Weilefors

Mittuniversitetet, Hanna Liljendahl

Organisationer

Svenska ridsportförbundet

Riksidrottsförbundet/SISU

LRF Mälardalen

STERF (golf)

Friluftsförbundet Region Mälardalen

Hur kan vi diskutera, planera och sköta våra mångfunktionella områden och hela landskap?

Vad behöver vi veta om området/landskapet, dess ekologi, funktioner och nyttjare?

Vad behöver nyttjarna för att kunna samsas?

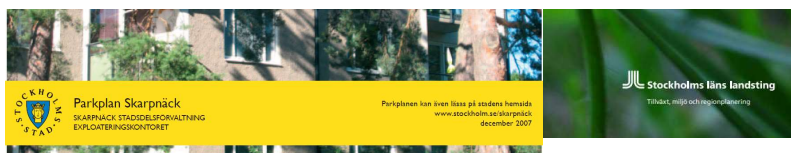
Hur kan vi nyttja områden/landskap samtidigt som vi stödjer viktiga ekologiska strukturer och processer?

Vem har möjlighet att göra vad, och hur kan vi arbeta tillsammans?

- **Landskap utvecklas** hela tiden genom ett **samspel mellan natur och användare**. För att stödja en hållbar landskapsutveckling utifrån allemansrätten behövs en **helhetssyn** och god förståelse för dess natur och människor, samt en ödmjukhet inför framtida förändringar.
- **Samverkan är nödvändig**. För att förvalta och utveckla samspelet på platser, i områden och landskap som många använder och påverkar, och som också påverkas av förändringar, behövs dialog och samarbete. **Att vara beredd att se landskapet ur någon annans ögon, lyssna till och försöka förstå andra perspektiv är centralt.**
- **Säkra kunskapsutbytet. Alla aktörer har värdefull kunskap och erfarenhet**, och kan därför bidra till hållbar användning av landskapet. Då vi har olika sätt att kommunicera och förstå är det viktigt att använda **flera olika metoder för kunskapsutbyte** så att all kunskap ska kunna uttryckas och användas på ett demokratiskt sätt.

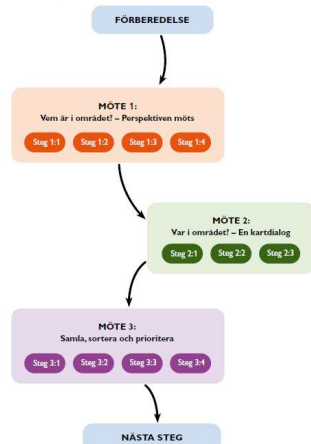
En receptbok för lokal samverkan i mångfunktionella landskap

Vi utvecklar en gemensam, begriplig metod för hur flera olika intressen, med olika behov, kan samexistera i ett landskap, samtidigt som ekologiska processer och funktioner bibehålls och stärks över tid.

Metoden ska även kunna användas för att på ett hållbart sätt introducera en ny intressent, vars intressen tillgodoses, samtidigt som övriga intressen, inklusive ekologiska processer och funktioner, säkerställs.

Tidslinje

Möte 1: Vem är i området? – Perspektiven möts

SYFTE

Möte 1 syftar till att alla deltagare tillsammans skapar en helhetsbild av vilka intressenter som finns i området idag. Vilka aktiviteter som finns, vad som behövs för att de ska kunna utföras, och vilka behov av förändringar som finns. För att få förståelse för andras perspektiv får deltagarna under en del av mötet utgå från någon annans intresse än sitt eget – de får prova att gå i någon annans skor. Tillsammans tas första steget till att identifiera möjliga samverkansområden.

BESKRIVNING

Möte 1 är indelat i 4 steg. I det första steget genomför deltagarna en promenad i området och delar med sig av sina perspektiv. I det andra steget blir deltagarna tilldelade en annan intressentroll och får beskriva denna perspektiv. I det tredje steget diskuteras kopplingar mellan olika intressenter och i det fjärde identifieras möjligheter till samverkan.

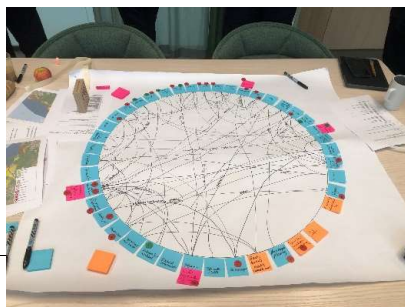
FÖRBEREDELSE

- Skicka ut inbjudan tillsammans med utkast till målbild och karta över området (se s. 8–9)
- Planera rutt för promenad (Steg 1:1, s. 11)
- Införskaffa allt material som behövs för de olika stegen (se Ingredienser, s. 11–15)

RESULTAT

- Deltagarna träffas, lär känna varandra och får insikter om de olika perspektiv som finns i området.
- Målbilden diskuteras och förankras hos deltagarna.
- En utökad lista med relevanta intressenter.
- En medvetenhet hos deltagarna om kopplingar och gemensamheter mellan olika intressenter.
- En sammanställning av möjliga samverkansaktiviteter som stödjer flera intressenter

Möte 2: Var i området? – En kartdialog

SYFTE

Möte 2 handlar om området – att identifiera viktiga platser och stråk för intressenterna och att tydliggöra områdets naturbrutningsåtgärder och naturvården. På så sätt kopplas användning till ekologisk hållbarhet. En dialog om viktiga platser skapas med hjälp av kartor.

BESKRIVNING

Möte 2 är uppdelat i tre steg. I Steg 2:1 identifieras de platser och stråk som nyttjas av olika intressenter. Under Steg 2:2 identifieras olika naturtyper och ekologiskt viktiga – värdefulla och/eller skräpbara – platser och stråk. Därefter skapas en sammantagen karta över kritiska mötesplatser som är både populära och ekologiskt viktiga. I Steg 2:3 diskuteras vilka aktiviteter som kan som kan hantera kritiska mötesplatser och aktiviteter som kan stödja naturen i området.

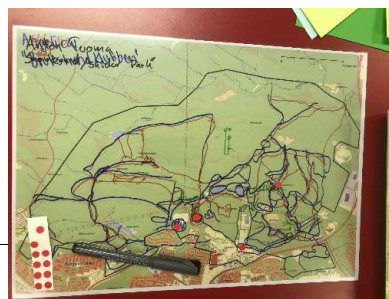
Möte 2 bygger på kunskap om ekologi och naturvården och hur olika aktiviteter kan påverka dessa. I en del områden har deltagarna den kunskapen, medan den saknas i andra. Det kan vara hjälpsamt att låta en presentation om områdets natur, ekologi och naturvården utgöra en del av mötet, t.ex. av en representant från naturförning eller kommunekolog.

Det är hjälpsamt för deltagarna att i början av mötet få en kort återblick från första mötet, vad det handlade om och några av resultaten.

FÖRBEREDELSE

- Formulera och skicka ut inbjudan
- Ta reda på vilken information om natur, ekologi och naturvården i området som finns och var. (Kommunala utredningar och kartor, tjänstepersoner på kommunen, medlemmar i naturförningar)
- Bjud in en expert med kunskap om områdets natur (inlämnad resurs eller deltagare) och som ger en kort presentation om ekologi, naturtyper och naturvården i området, samt om hur olika aktiviteter kan påverka/stödja naturen (Steg 2:2). Det är viktigt att personen på ett tydligt och enkelt sätt kan berätta om natur och ekologi så att målgruppen nås. Därför är det bra att träffa experten i förväg och beskriva dialogens syfte och vilka deltagarna är.
- Allmänhetens nyttjande kan vara en viktig del av områdets användning. Ta reda om vilken information som finns om detta (t.ex. besöksundersökningar, medborgarenkäter)
- Införskaffa allt material som behövs för de olika stegen (se Ingredienser s. 19–21).

Möte 3: Samla, sortera och prioritera

SYFTE

Möte 3 syftar till att sammanställa, komplettera och prioritera möjliga aktiviteter som identifierats under tidigare möten. Det är dags att samla ihop och sammanfatta den gemensamma kunskapen som byggts under möte 1 och 2, och påbörja en prioritering av vad som kan göras och bestämma vad som är nästa steg i relation till målbilden.

BESKRIVNING

Möte 3 är uppdelat i 4 steg. I Steg 3:1 får alla deltagarna ta del av det material som samlats in under möte 1 och 2. Under Steg 3:2 sorteras alla de aktiviteter som samlats in utefter hur enkla de är att genomföra och hur stor effekt de kan ha. I Steg 3:3 får varje deltagare prioritera vilka aktiviteter som hens organisation kan och vill bidra med. Under möte 3 är det mycket material som ska användas, varför det är av stor vikt att i förväg organisera och strukturera materialet för att få ut så mycket som möjligt av mötet. Då detta är dialogprocessens sista möte är avslutningen extra viktig, vilket utgör Steg 3:4.

FÖRBEREDELSE

- Formulera och skicka ut inbjudan.
- Införskaffa allt material för de olika stegen (se ingredienser nedan, samt s. 24–27).
- Skapa en pedagogisk sammanfattning av möte 1 och möte 2 (se s. 23).

INGREDIENSER

- Enfärgad pappersrulle (ca 100x400 cm), gärna svart.
- Tejp, sax och 2 tuschpennor (svart och vit).
- Foton som visar de tidigare mötenas olika steg (ca 2–3 från varje möte, A4).
- Utskriven karta i färg (A3) med alla identifierade kritiska mötesplatser/stråk utmarkerade (gula klisterappar). (Från Steg 2:2)
- Målbilden utskrivna på papper (A4).
- Kort av kartong i tre färger (röda, gröna, gula, A6) (samma antal som respektive aktivitet):
 - Röda aktivitetskort: möjliga samverkansaktiviteter som stödjer flera intressenter. (Från Steg 1:4)
 - Gula aktivitetskort: förslag till åtgärder vid de kritiska mötesplatserna. (Från Steg 2:3)
 - Gröna aktivitetskort: möjliga aktiviteter för att stödja naturen i området. (Från Steg 2:3)

RESULTAT

- Se Steg 3:4, s. 27.

- Vision 2040
- >600 ha
- Ca 20 sport- och friluftslivsföreningar
- Ca 8 privata företag inom sport- och friluftsliv
- 3 markägare
- Skogsbruk och renskötsel
- Inrätta naturreservat
- + 16 000 invånare till 2030

” Målet är att föreningarna ska se vad de kan bidra med och känna att detta kan vi lätt samarbeta kring! Stärka självorganiseringen. Ett engagerande område.”
(Stefan Wallgren, projektledare)

Möte 2: Var i området? – En kartdialog

SYFTE

Möte 2 handlar om området – att identifiera viktiga platser och stråk för intressenterna och att tydliggöra områdets naturförutsättningar och naturvärden. På så sätt kopplas användning till ekologisk hållbarhet. En dialog om viktiga platser skapas med hjälp av kartor.

BESKRIVNING

Mötet är uppdelat i tre steg. I Steg 2:1 identifieras de platser och stråk som nyttjas av olika intressenter. Under Steg 2:2 identifieras olika naturtyper och ekologiskt viktiga – värdefulla och/eller sårbara – platser och stråk. Därefter skapas en sammantagen karta över kritiska mötesplatser som är både populära och ekologiskt viktiga. I Steg 2:3 diskuteras vilka aktiviteter som kan som kan hantera kritiska mötesplatser och aktiviteter som kan stödja naturen i området.

Mötet bygger på kunskap om ekologi och naturvärden och hur olika aktiviteter kan påverka dessa. I en del områden har deltagarna den kunskapen, medan den saknas i andra. Det kan vara hjälpsamt att låta en presentation om områdets natur, ekologi och naturvärden utgöra en del av mötet, t.ex. av en representant från naturförening eller kommunekolog.

Det är hjälpsamt för deltagarna att i början av mötet få en kort återblick från första mötet, vad det handlade om och några av resultaten.

FÖRBEREDELSE

- Formulera och skicka ut inbjudan
- Ta reda på vilken information om natur, ekologi och naturvärden i området som finns och var. (Kommunala utredningar och kartor; tjänstepersoner på kommunen, medlemmar i naturföreningar.)
- Bjud in en expert med kunskap om områdets natur (inlånad resurs eller deltagare) och som ger en kort presentation om ekologi, naturtyper och naturvärden i området, samt om hur olika aktiviteter kan påverka/stödja naturen (Steg 2:2). Det är viktigt att personen på ett tydligt och enkelt sätt kan berätta om natur och ekologi så att målgruppen nås. Därför är det bra att träffa experten i förväg och beskriva dialogens syfte och vilka deltagarna är.
- Allmänhetens nyttjande kan vara en viktig del av områdets användning. Ta reda på vilken information som finns om detta (t.ex. besöksundersökningar, medborgarenkäter.)
- Införskaffa allt material som behövs för de olika stegen (se Ingredienser s. 19–21).

✓ Min karta

Vilka är mina viktiga platser och stråk?

→ Vår karta: Vilka är de populära platserna?

+ Naturens karta

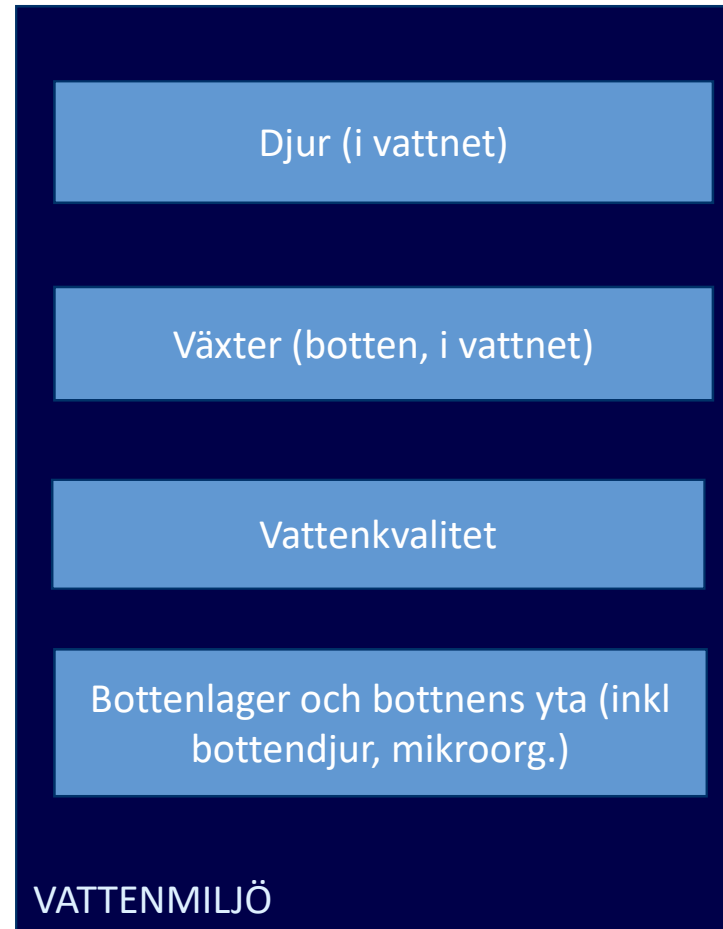
Vilka är de ekologiskt viktiga platserna?

→ Vår karta: Var finns det krokar/synergier/potential?

✓ Min lista

Hur kan du/ni hjälpa/stödja naturen i en positiv riktning?

Vaddå ekologi, ekosystem, naturvärden och biologisk mångfald?

Jorden plattas till – ytan blir
hård och jorden mer
kompakt

Vattnets flöden ändras

Föroreningar sprids i luft,
mark och vatten

Växter och rötter på
marken/berg/stammar slits

Växter minskas eller tas bort
när man rensar och röjer

Djuren störs
- beteenden
- platser för mat, skydd och
förökning

Klimatförändringar,
Pandemi

Bild: mycosycastle

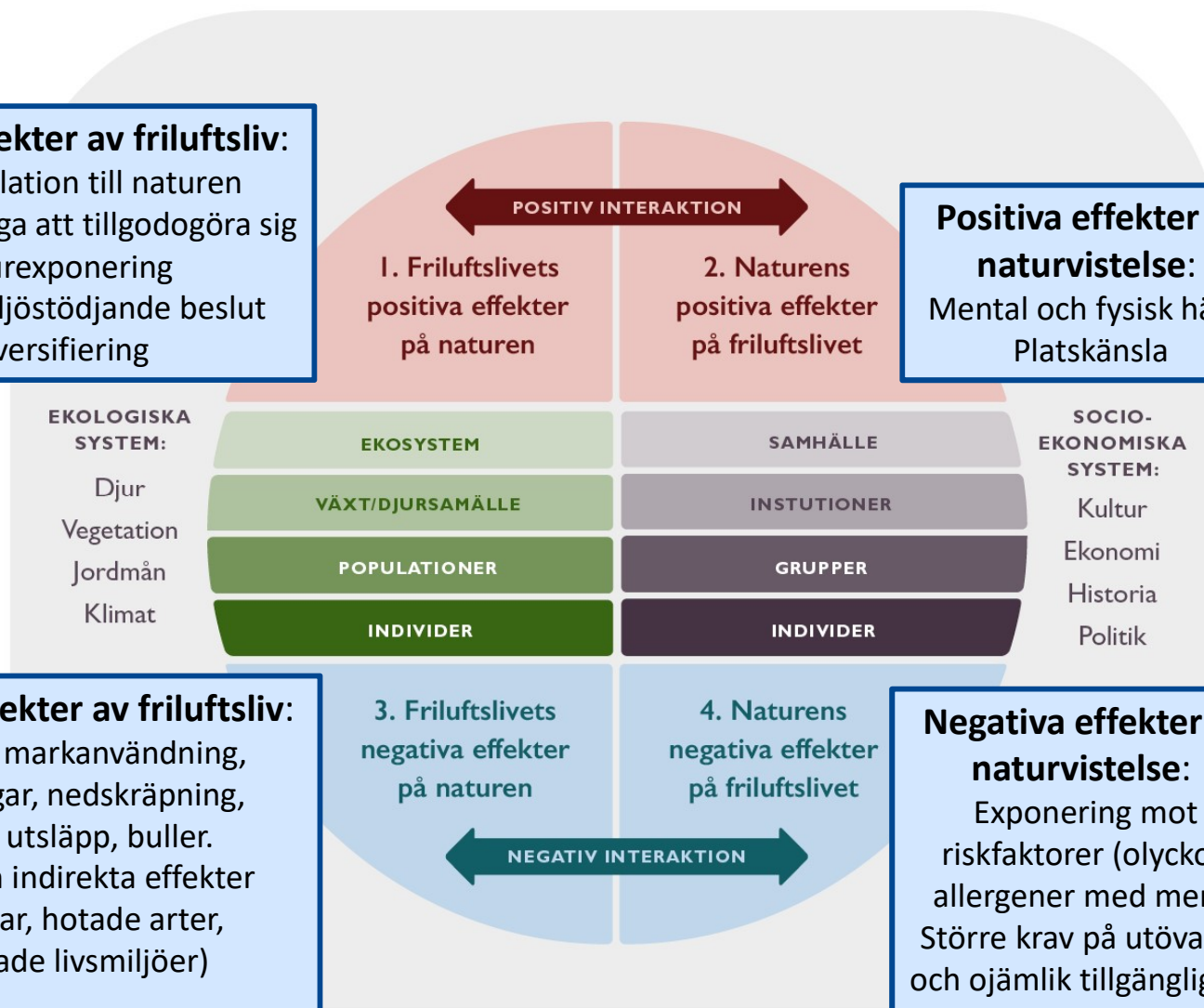
Rekreationsekologi

Positiva effekter av friluftsliv:

Positiv relation till naturen
Större förmåga att tillgodogöra sig naturexponering
Stöd till miljöstödjande beslut
Diversifiering

Positiva effekter av naturvistelse:

Mental och fysisk hälsa
Platskänsla

Negativa effekter av friluftsliv:

Förändrad markanvändning, anläggningar, nedskräpning, erosion, utsläpp, buller. Direkta och indirekta effekter (störningar, hotade arter, förändrade livsmiljöer)

Negativa effekter av naturvistelse:

Exponering mot riskfaktorer (olyckor, allergener med mera)
Större krav på utövaren och ojämlig tillgänglighet

Hur sport och friluftsliv hjälpa naturen?

UNDVIKA

- De mest sårbara miljöerna
- Alltid eller ibland

Hur sport och friluftsliv hjälpa naturen?

UNDVIKA

- De mest sårbara miljöerna
- Alltid eller ibland

MINSKA STÖRNINGAR

- Hur och var man genomför aktiviteter
- Samordna

Hur sport och friluftsliv hjälpa naturen?

UNDVIKA

- De mest sårbara miljöerna
- Alltid eller ibland

MINSKA STÖRNINGAR

- Hur och var man genomför aktiviteter
- Samordna

SKAPA EKOLOGI

- Boplatser
- Mat
- Skydd

Hur sport och friluftsliv hjälpa naturen?

UNDDVIKA - De mest sårbara miljöerna - Alltid eller ibland	- Finns det miljöer som ska undvikas i området? - Finns det särskilt känsliga tidpunkter som ska undvikas? - Använder vi dessa områden, vid känsliga tidpunkter? - I så fall, kan vi undvika det?	
MINSKA STÖRNINGAR - Hur och var aktiviteter genomförs - Samordna m andra	- Vilka är aktivitetens störningar? - Hur kan vi minska störning-arna? - Vilka behöver vi samarbeta med för att minska störningarna?	
SKAPA EKOLOGI - boplatser - mat - skydd	- Vilka arter/miljöer finns där vi har vår aktivitet? - Vad behöver arterna/miljöerna för att överleva? - Hur kan vi hjälpa dem?	

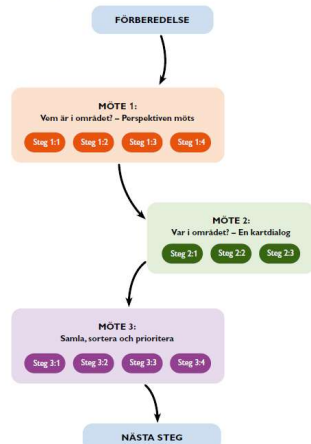

mistra
sport & outdoors

orientering + fä

- Lägga stora tävlingar på bättre stråk för naturen
- Mindre ^{skapa} slitage vid kontroller genom klok kontrollställn.
- Info ti medlemmar
- Tänk ^{var vi lägger} start/mål
- Fokusera på ex. Fångstmyren vid myrfortoll och myrintervaller
- Sprida tävlingar till andra områden också.

Tidslinje

Möte 1: Vem är i området? – Perspektiven möts

SYFTE

Möte 1 syftar till att alla deltagare tillsammans skapar en helhetsbild av vilka intressenter som finns i området idag. Vilka aktiviteter som finns, vad som behövs för att de ska kunna utföras, och vilka behov av förändringar som finns. För att få förståelse för andras perspektiv får deltagarna under en del av mötet utgå från någon annans intresse än sitt eget – de får prova att gå i någon annans skor. Tillsammans tas första steget till att identifiera möjliga samverkansområden.

BESKRIVNING

Möte 1 är indelat i 4 steg. I det första steget genomför deltagarna en promenad i området och delar med sig av sina perspektiv. I det andra steget blir deltagarna tilldelade en annan intressentroll och får beskriva denna perspektiv. I det tredje steget diskuteras kopplingar mellan olika intressenter och i det fjärde identifieras möjligheter till samverkan.

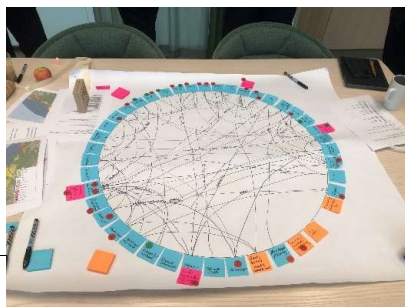
FÖRBEREDELSE

- Skicka ut inbjudan tillsammans med utkast till målbild och karta över området (se s. 8–9)
- Planera rutt för promenad (Steg 1:1, s. 11)
- Införskaffa allt material som behövs för de olika stegen (se Ingredienser, s. 11–15)

RESULTAT

- Deltagarna träffas, lär känna varandra och får insikter om de olika perspektiv som finns i området.
- Målbilden diskuteras och förankras hos deltagarna.
- En utökad lista med relevanta intressenter.
- En medvetenhet hos deltagarna om kopplingar och gemensamheter mellan olika intressenter.
- En sammanställning av möjliga samverkansaktiviteter som stödjer flera intressenter

Möte 2: Var i området? – En kartdialog

SYFTE

Möte 2 handlar om området – att identifiera viktiga platser och stråk för intressenterna och att tydliggöra områdets naturbrutningsåtgärder och naturvården. På så sätt kopplas användning till ekologisk hållbarhet. En dialog om viktiga platser skapas med hjälp av kartor.

BESKRIVNING

Möte 2 är uppdelat i tre steg. I Steg 2:1 identifieras de platser och stråk som nyttjas av olika intressenter. Under Steg 2:2 identifieras olika naturtyper och ekologiskt viktiga – värdefulla och/eller skräpbara – platser och stråk. Därefter skapas en sammantagen karta över kritiska mötesplatser som är både populära och ekologiskt viktiga. I Steg 2:3 diskuteras vilka aktiviteter som kan som kan hantera kritiska mötesplatser och aktiviteter som kan stödja naturen i området.

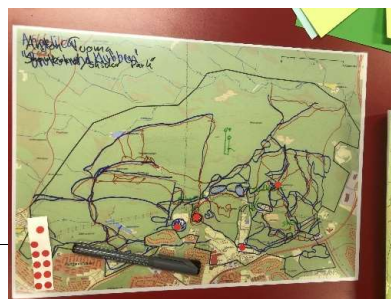
Möte 2 bygger på kunskap om ekologi och naturvården och hur olika aktiviteter kan påverka dessa. I en del områden har deltagarna den kunskapen, medan den saknas i andra. Det kan vara hjälpsamt att låta en presentation om områdets natur, ekologi och naturvården utgöra en del av mötet, t.ex. av en representant från naturförning eller kommunekolog.

Det är hjälpsamt för deltagarna att i början av mötet få en kort återblick från första mötet, vad det handlade om och några av resultaten.

FÖRBEREDELSE

- Formulera och skicka ut inbjudan
- Ta reda på vilken information om natur, ekologi och naturvården i området som finns och var. (Kommunala utredningar och kartor, tjänstepersoner på kommunen, medlemmar i naturförningar)
- Bjud in en expert med kunskap om områdets natur (inlämnad resurs eller deltagare) och som ger en kort presentation om ekologi, naturtyper och naturvården i området, samt om hur olika aktiviteter kan påverka/stödja naturen (Steg 2:2). Det är viktigt att personen på ett tydligt och enkelt sätt kan berätta om natur och ekologi så att målgruppen nås. Därför är det bra att träffa experten i förväg och beskriva dialogens syfte och vilka deltagarna är.
- Allmänhetens nyttjande kan vara en viktig del av områdets användning. Ta reda om vilken information som finns om detta (t.ex. besöksundersökningar, medborgarenkäter)
- Införskaffa allt material som behövs för de olika stegen (se Ingredienser s. 19–21).

Möte 3: Samla, sortera och prioritera

SYFTE

Möte 3 syftar till att sammanställa, komplettera och prioritera möjliga aktiviteter som identifierats under tidigare möten. Det är dags att samla ihop och sammanfatta den gemensamma kunskapen som byggts under möte 1 och 2, och påbörja en prioritering av vad som kan göras och bestämma vad som är nästa steg i relation till målbilden.

BESKRIVNING

Möte 3 är uppdelat i 4 steg. I Steg 3:1 får alla deltagarna ta del av det material som samlats in under möte 1 och 2. Under Steg 3:2 sorteras alla de aktiviteter som samlats in utefter hur enkla de är att genomföra och hur stor effekt de kan ha. I Steg 3:3 får varje deltagare prioritera vilka aktiviteter som hens organisation kan och vill bidra med. Under möte 3 är det mycket material som ska användas, varför det är av stor vikt att i förväg organisera och strukturera materialet för att få ut så mycket som möjligt av mötet. Då detta är dialogprocessens sista möte är avslutningen extra viktig, vilket utgör Steg 3:4.

FÖRBEREDELSE

- Formulera och skicka ut inbjudan.
- Införskaffa allt material för de olika stegen (se ingredienser nedan, samt s. 24–27).
- Skapa en pedagogisk sammanfattning av möte 1 och möte 2 (se s. 23).

INGREDIENSER

- Enfärgad pappersrulle (ca 100x400 cm), gärna svart.
- Tejp, sax och 2 tuschpennor (svart och vit).
- Foton som visar de tidigare mötenas olika steg (ca 2–3 från varje möte, A4).
- Utskriven karta i färg (A3) med alla identifierade kritiska mötesplatser/stråk utmarkerade (gula klisterappar). (Från Steg 2:2)
- Målbilden utskrivna på papper (A4).
- Kort av kartong i tre färger (röda, gröna, gula, A6) (samma antal som respektive aktivitet):
 - Röda aktivitetskort: möjliga samverkansaktiviteter som stödjer flera intressenter. (Från Steg 1:4)
 - Gula aktivitetskort: förslag till åtgärder vid de kritiska mötesplatserna. (Från Steg 2:3)
 - Gröna aktivitetskort: möjliga aktiviteter för att stödja naturen i området. (Från Steg 2:3)

RESULTAT

- Se Steg 3:4, s. 27.

En gemensam helhetsbild och startpunkter

- **Förståelse för olika perspektiv** i samma område.
- En lista på **alla intressenter** i området som deltagarna identifierat
- En lista på vad intressenterna **uppskattar och behöver** för sin verksamhet
- Indikationer på vilka intressenter som **har många kopplingar** och vilka som har få
- Kartor där varje intressent markerat **sina platser och stråk**
- Karta med **områdets populära områden**, och med **ekologiskt viktiga platser**
- **Kritiska platser** som är populära och ekologiskt viktiga
- En lista på **åtgärder som kan vara till nytta för flera intressenter**, som stödjer naturen i området och kring särskilt täta platser
- Ett förslag på **sortering av åtgärderna** och hur olika intressenter prioriterat dem

För vem?

- Behövs det plats för nya typer av aktiviteter?
- Finns det behov och potential för samordning mellan olika aktiviteter?
- Är det trängsel och konflikter som behöver hanteras gemensamt?
- Behöver naturen tas om hand på ett bättre sätt för att fungera?
- Vill du/ni utveckla ett förslag för området att lämna över till beslutsfattare?

Några insikter

Manuella verktyg

- Jämlikhet i processen vs användbarhet av insamlat material

Processfacilitering

- Betydelsen av lokal förankring, koordinering och engagemang
- Betydelsen av ledarskap i processen och för innehållet

Anpassa till lokala processer – före och efter

- vad pågår?
- var ska detta “jacka in” efteråt?

Deltagande organisationer

- hade kapacitet att vara med
- avgörande för relevansen av metoden
- språk (inbjudan, möten)

En receptbok för lokal samverkan i mångfunktionella landskap

***Arbetar du med eller upplever utmaningar
i ett mångfunktionellt landskap
och vill testa hela eller delar av metoden?
Hör av dig!***

sara.borgstrom@abe.kth.se

TACK!

sara.borgstrom@abe.kth.se

Mer om forskningen:
www.justurbangreen.com

